

С Т А Н О В И Щ Е

по дисертационния труд на доц. Цветан Стоянов „ Стъклописите на Иван Пенков в Съдебните палати в София и Русе“

от проф. Тома Върбанов

С удовлетворение и дълбоко уважение към името и голямото творческо дело на художника Иван Пенков поех поканата да изразя становище по дисертационния труд на доц. Цветан Стоянов, свързан с витражите в Софийската и Русенската съдебни палати.

За многостранното и многолико творчество на именития ни художник от първата половина на изминалото столетие има немало изкуствоведски публикации, анализи и мнения, не малко са и спомените на негови колеги и съвременници. През дистанцията на изминалите десетилетия все по-ярко се очертава трайната диря, която Иван Пенков оставя не само в изобразителното изкуство, но и националната ни култура. И това е напълно закономерно за един надарен художник, който е монументалист, сценограф, живописец, рисуващ, преподавател в Художествената Академия, с реализации във фотографията, в някои приложни изкуства и художественото оформление на пространството. И въпреки това, като художник, който високо цени и обича изкуството на Иван Пенков, винаги съм усещал известна непълнота, недостатъчност в анализа и значението, които се отдават на най-крупните му творби - стъклописите в Русенската и Софийската Съдебни палати. За мен те не са само венец, кулминация в личното творчество на Иван Пенков, но и безспорен, уникален пример за творческа работа в екип с архитекти, богослови, скулптори и други специалисти за постигане на силно въздействащ, високо естетичен художествен синтез в съвременното изкуство.

Не случайно мои приятели - юристи и законодатели, които от десетилетия работеха в Софийската Съдебна палата се гордееха със своята сграда, със зала 15, с респектиращите фойета и стълбища, с адекватния с функциите на институцията дух и атмосфера, които излъчва цялата сграда. И тази гордост на българските юристи се мотивира от естетическите стойности на интериора и от функционалните достойнства на Съдебната палата, които работещите в нея най-добре познават. Освен това, обективната съпоставка с други сгради на идентични европейски институции поставя Софийската съдебна палата на достойно и престижно място. Оказва се, че този сложен, едва ли не магичен творчески процес, който ние сега наричаме „синтез на архитектурата и монументалните изкуства“ десетилетия преди да се появи това понятие е осъществен пълноценно у нас и има своята блестяща реализация в София.

За постигането на този резултат вероятно са повлияли щастливото стечение на обстоятелства и срещата на отговорни и талантливи личности - от участието на Държавата с воля, закони, финансиране, организация, конкурси, адекватен на заданието забележителен архитектурен проект и не на последно място – участието на именитите художници Иван Пенков, Любомир Далчев и Дечко Узунов. Времето все повече утвърждава непреходните достойнства на тази крупна реализация и може би едва сега можем да оценим реалните качества и на индивидуалните участия в нея. Затова приемам самият избор на темата за своя дисертационен труд като първи успех на доц. Цветан Стоянов. За него, според мен, няма по-подходяща – той е изявен художник-

монументалист, стъклописец и пластик и не случайно с нескрито пристрастие и вдъхновение навлиза в свои води. Радостен факт е, че авторът, без да е изкушен от литературни амбиции, развива труда си на базата на отличното познаване обекта на изследването, на художническия си опит, знания и интуиция и чрез тях достига и до стойностни научни заключения. Дисертацията има ясна и логична структура – Увод, 4 глави и заключение. Преди да пристъпи към същността на своята тема – стъклописите в Русенската Съдебна палата (глава 2) и стъклописите в Софийската Съдебна палата (глава 3), Цветан Стоянов съвсем правилно най-напред ситуира тези реализации в монументално-декоративното изкуство на България в периода между двете световни войни.

В краткия исторически и изкуствоведски анализ на този период в глава 1 дисертантът убедително разкрива неговите особености и тенденции в духовния живот. Очертани са естествено зародилата се потребност от появата на „Родно изкуство“, наред с широко навлизащи от Европа актуални идейно-естетически модели. Очертани са и условията за културен подем на България между двете войни, развитието на стъклописа и участието на най-добрите творци в неговите едромащабни реализации в най-значими и важни за държавата институции. Следващите 2ра и 3та глави разглеждат витражите на Иван Пенков в Русенската и Софийската Съдебни палати, създадени последователно в един сравнително кратък период от време. С голяма вещина дисертантът Цветан Стоянов разгръща обстояните си анализи на базата на сравнителния подход, като се докосва до почти всички аспекти и проблеми (видими и скрити), които носи в себе си реализирането на тези най-монументални задачи за своето време. Последователно и категорично дисертантът разкрива и утвърждава възгледите на Иван Пенков и неговия творчески метод - ясно поставена задача, осмислен творчески идеен план, познаване на материала и висока художническа ерудиция. В съответствие с този метод Цветан Стоянов извежда основополагащото значение на избора на петте теми : „Грехът“, „Съдът“, „Наказанието“, „Разкаянието“ и „Изкуплението“. Вечните теми от библейската притча с участието на земни и небесни сили са не само най-адекватни за функциите на сградата, но сами по себе си са монументални понятия, чието съдържание сякаш е камбана в човешката душа , която бие във времето и отеква през хилядолетията. И всичко, стъпило на тази семантична основа, придобива друг, по-значим знаков смисъл. Съществуват основни характеристики, за да въздейства Палатата като храм на правосъдието.

Чудесни са страниците, посветени на обединяващата фигура на богинята Темида и в двете съдебни палати, на изображенията на лъвовете и лъвовете-дракони като важни композиционни компоненти и най-вече - страниците, посветени на самите 5 композиции. Те са изпълнени с анализи на най-съществени за творческия процес проблеми: за самата композиция, за рисунъка, за мащаба, за цвета, за символите, за шрифта, за технологията. Въпреки обема си трудът се чете леко, защото е изпъстрен с любопитна за професионалиста информация (като например – за студентския албум на Иван Пенков от Мюнхен), детайли и интересни разсъждения. Всичко това произтича от факта, че авторът дисертант е действащ стъклописец, не само запознат с технологията, но и сам участник в последната частична реставрация на разглеждания художествен обект в София.

Очевидно е, че Цветан Стоянов наистина е намерил своята най-подходяща тема за докторантурата си, както и тя - своя най-подходящ автор.

Приносителите в труда са не малко, като по-важни от тях са:

- За първи път стъклописите на Иван Пенков са обект на самостоятелно разглеждане.
- За първи път са анализирани художествените, съдържателните, естетическите и технологични качества на стъклописите в Русенската и Софийската Съдебни палати.
- За първи път Иван Пенков е представен в цялост (и с такава любов!) като художник, преподавател, стъклописец, сценограф и забележителна личност, неотменима част от българската интелигенция през първата половина на 20ти век.

Освен с приносителите си, с емоционалната си оцветеност, познавателни стойности и добър професионален аромат, дисертацията притежава значими качества, които следва заслужено да бъдат подчертани и оценени. Затова предлагам на доц. Цветан Стоянов да бъде дадена научно-образователната степен „доктор“, която той напълно заслужава.

04.09.2018

проф. Тома Върбанов